

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.112](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.112)

УДК 351.69:006

*В. І. Дмитренко,
к. е. н., професор,*

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

V. Dmytrenko

PhD (Economics), professor,

Cherkasy institute of fire Protection and nameless heroes of Chornobil, Cherkasy, Ukraine

INTERNATIONAL AND DOMESTIC EXPERIENCE OF REGULATORY AND LEGAL SUPPORT OF ACTIVITIES OF CONSTRUCTION INDUSTRY ENTERPRISES

Будівельна галузь на сьогоднішній день є важливою складовою суспільного виробництва та головним елементом у забезпеченні необхідного рівня якості життя людей і прискоренням інноваційного розвитку багатьох сфер матеріального виробництва. Важливим елементом є виявлення концептуальних засад розвитку будівельних тенденцій, що будуть мати вплив на їх функціонування у довгостроковій перспективі, тобто тих, які найбільшою мірою мають чинити вплив на здатність підприємств бути конкурентоспроможними і здійснювати управління стратегічним розвитком на основі прогнозів майбутнього стану середовища. Крім того, завдяки будівельній галузі можна спостерігати наявність тісних економічних зв'язків будівництва з іншими галузями підгалузями господарського комплексу України, що дозволяє зробити висновок про віднесення його до одного з вагомих чинників забезпечення формування інноваційної моделі сучасної економіки держави в цілому. Будівельна галузь відіграє важливу роль у економіці, оскільки формує необхідні підвалини для відтворення робочої сили та функціонування суб'єктів господарювання. У будівельній галузі задіяна значна кількість населення, у процесі будівництва приймають участь численні підприємства супутніх галузей. Підприємства будівельної галузі потребують значних обсягів фінансових ресурсів, що робить їх особливо вразливими до нераціонального фінансування. Завдання фінансового забезпечення поточної та стратегічної діяльності будівельних підприємств полягає у забезпеченні безперервності процесу будівництва, зростанні виробничих засобів, нарощуванні обсягів будівництва та виготовлення будівельної продукції. Ефективне фінансування впливає на продуктивність праці, передбачає зниження собівартості продукції, підвищення ефективності будівництва. Оптимальне фінансування створює базис для розвитку підприємств будівельної галузі. Успішна діяльність будівельного підприємства в значній мірі визначається вибором джерел формування, напрямів розподілу й використання капіталу, що знаходиться у розпорядженні підприємства, тому виникає необхідність якісного та комплексного дослідження питання фінансування підприємств. Досвід розвинутих країн показує, що ефективне виконання державою своїх функцій дає

потужний стимул розвитку будівництва. Водночас держава часто зазнає критики за створення різних бар'єрів на шляху його розвитку.

У статті охарактеризовано принципи Директив Нового та Глобального підходів. Проаналізовано зарубіжний досвід формування нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств будівельної галузі. Надано пропозиції щодо адаптації найефективніших принципів та підходів управління виробничо-господарською діяльністю підприємств будівельної галузі розвинутих країн до національних умов функціонування суб'єктів господарювання.

Today, the construction industry is an important component of social production and the main element in ensuring the required level of quality of life and accelerating the innovative development of many areas of material production. An important element is to identify the conceptual basis for the development of construction trends that will affect their functioning in the long run, ie those that have the greatest impact on the ability of enterprises to be competitive and manage strategic development based on forecasts of future environment. In addition, due to the construction industry, we can observe close economic ties of construction with other industries, subsectors of the economic complex of Ukraine, which allows us to conclude that it is one of the important factors in ensuring the formation of an innovative model of modern economy as a whole. The construction industry plays an important role in the economy, as it forms the necessary foundations for the reproduction of labor and the functioning of economic entities. A significant number of the population is involved in the construction industry, and numerous enterprises of related industries take part in the construction process. Construction companies need significant amounts of financial resources, which makes them particularly vulnerable to irrational financing. The task of financial support of current and strategic activities of construction companies is to ensure the continuity of the construction process, growth of production facilities, increasing the volume of construction and manufacture of construction products. Effective financing affects labor productivity, reduces production costs, increases construction efficiency. Optimal financing creates the basis for the development of enterprises in the construction industry. The successful operation of a construction company is largely determined by the choice of sources of formation, areas of distribution and use of capital available to the company, so there is a need for quality and comprehensive research on enterprise financing. The experience of developed countries shows that the effective implementation of its functions by the state provides a powerful incentive for the development of construction. At the same time, the state is often criticized for creating various barriers to its development.

The article describes the principles of the New and Global Approaches Directives. The foreign experience of formation of normative-legal maintenance of activity of the enterprises of building branch is analyzed. Proposals for the adaptation of the most effective principles and approaches to the management of production and economic activities of enterprises in the construction industry of developed countries to the national conditions of operation of economic entities.

Ключові слова: розвиток; дерегуляція; підприємства будівельної діяльності; нормативно-правове регулювання; соціально-економічні відносини; реформування.

Key words: development; deregulation; construction enterprises; legal regulation; socio-economic relations; reform.

Постановка проблеми. Впровадження гармонізованих технічних умов вироблення будівельної продукції є значним внеском у функціонування відповідного законодавства ЄС та Європейської асоціації вільної торгівлі. З урахуванням складної економічної ситуації в Україні, обмеженими фінансовими ресурсами їх запозичення відіграватиме важливу роль в інноваціях, впливаючи таким чином на рішення підприємств про капіталовкладення в науково-дослідні розробки. Сьогодні вітчизняні будівельна галузь є непрозорою, приносячи значні прибутки особам, які прагнуть залишити правове забезпечення будівництво в малоефективному стані. Беззаперечне спрямування України в бік євроінтеграції зумовлює прийняття виважених і прагматичних рішень в аналізованій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу регулюючих органів в будівництві, аналізу їх діяльності та впливу на сприяння розвитку галузі присвячені роботи В. Б. Авер'янова, О. Ю. Амосова, А. Г. Ахламова, В. Д. Бакуменка, Н. В. Бібік, В. М. Вакуленка, Н. В. Грицяк, А. О. Дегтяра, В. В. Дорофійенка, О. М. Іваницької, В. С. Куїбиди, А. В. Мерзляк, О. Г. Мордвінова, Т. В. Мотренка, Н. Р. Нижник, В. М. Огаренка, О. С. Поважного, В. М. Олуйка, В. М. Рижих, І. В. Розпутенка, С. М. Серьогіна, О. І. Черниш та ін. Безпосередньо дослідженню управління будівельною галуззю в закордонних країнах присвячені чисельні публікації таких авторів як Я. А. Рекитар, Ю. Н. Казанский, А. М. Немчин, С. Н. Никешин, Э. Кнехтель та ін.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система державного управління в Україні перебуває в умовах трансформації, що пов'язано з переходом на новий вектор національного розвитку. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках, можливість реалізації ефективної економічної політики безпосередньо залежать від формування системи державного управління, що реалізується через застосування підходів та механізмів, які мають відповідати європейським стандартам.

Це викликало потребу у вдосконаленні нормативної бази, правового і технічного нормування, стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності, державного нагляду та контролю, що спрямовані на захист інтересів країни, у тому числі підвищення конкурентоспроможності підприємств будівельної галузі з метою забезпечення високої якості, безпеки об'єктів нерухомості та експортної орієнтації підприємств.

Основою стратегії економічного і соціального розвитку України на наступні роки є курс на інтеграцію до Європейського Союзу та поступове наближення українського законодавства, норм і стандартів до відповідних документів ЄС. Прагнення України інтегруватися у європейську економічну систему викликало необхідність перебудови та переорієнтації будівельної галузі з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на основі принципів сталого розвитку та інтеграції у світову економіку.

Провідний європейський досвід ефективного нормативно-правового забезпечення, що використовується для побудови ієрархічної системи державного управління, може бути використано для реформування системи державного управління на національному рівні, адже окремі періоди та етапи становлення державності у Європейських країнах мають довгу історію, на відміну від України, побудова державності в якій відбувалася у досить короткі строки.

Особливістю розвитку європейської політики в будівельній галузі було те, що до 80-х рр. ХХ століття спрямовувалася на усунення бар'єрів, формувалась національними технічними нормами, намагаючись гармонізувати стандарти на виготовлення технологічної продукції, а не встановлюючи рівні ефективності. Такий підхід до гармонізації був доволі повільним із двох причин: законодавство стало занадто технічним, оскільки мало на меті відповідати індивідуальним вимогами кожної категорії продукції, прийняття директив з технічної гармонізації вимагало однотайного рішення Ради ЄС [1].

У травні 1985 р. Рада ЄС прийняла Резолюцію №85/C136/01 про «Новий підхід» до технічної гармонізації та стандартів, забезпечивши нову основу для гармонізації національних нормативів для промислової продукції. Новий підхід було розроблено з метою полегшити завоювання внутрішнього ринку та розробити гнучке й технічно-нейтральне законодавство, зробивши перехід від деталізованих технічних вимог до конкретної продукції до визначення основних вимог для типів продукції, таким чином сприяючи інноваціям та встановленню конкуренції [2].

Згодом до Нового підходу додалася Резолюція (ЄС) №90/C10/01 від 21.12.1989 р. про «Глобальний підхід» до оцінки відповідності, за якою послідувало Рішення Ради ЄС, що передбачало більш детальні специфікації для процедур тестування та сертифікації й містило керівництво з використання маркування СЕ, покликане застосуватися в директивах із гармонізації. Крім того, ухвалено було Рішення (ЄС) №93/465/ЕЕС від 22.07.1993 р. про модулі для різних фаз оцінки відповідальності й правил нанесення й використання маркування СЕ, які призначені для використання в директивах про технічну гармонізації, - так звана Модулярна концепція оцінки відповідності [3].

Зазначене рішення втратило свою чинність й було замінене на Рішення (ЄС) №768/2008/ЄС від 09.07.2008 р. про встановлення загальних правил торгівлі товарами. Відповідно до цього рішення Глобальний підхід продовжує забезпечувати гнучкість оцінки відповідності протягом усього виробничого процесу, для того щоб пристосуватися до вимог кожної окремої операції. Використовується модульна система, за якої процес оцінки відповідності складається із декількох операцій (модулів) [4].

Ці модулі розрізняються між собою за змістом в залежності від стадії розробки продукції (розрахунок, створення прототипу), методу оцінки (контроль, документації, гарантія якості) і особи, що проводить цю оцінку (виробник або третя сторона).

Основні елементи Нового підходу були розроблені та зазначені в Резолюції Ради ЄС про Новий підхід до технічної гармонізації та стандартизації:

- визначення обов'язкових основних вимог для забезпечення високого рівня захисту відповідних державних інтересів, таких як охорона здоров'я та безпеки. Основні вимоги повинні бути викладені такими термінами, які держави-члени не в змозі привести у виконання однаково. Крім того, вони повинні надавати органам з оцінки відповідності право оцінювати відповідність продукції основними вимогами, а органам стандартизації – право розробляти стандарти для повного чи часткового забезпечення виконання цих основних вимог;

- виробники мають право на власний розсуд обирати відповідне технічне рішення, що відповідає основним вимогам. Передбачається, що продукція, яка відповідає гармонізованим стандартам, посилення на які були опубліковані в Офіційному віснику Євросоюзу, відповідає і відповідним основним вимогам;
- визначення відповідних процедур оцінки відповідності, урахуваючи, поміж іншого, тип ризику, з яким пов'язана продукція. За необхідності ці процедури вимагають втручання незалежних органів з оцінки відповідності, відомих як «нотифіковані органи»;
- введення знаку маркування СЕ, що символізує факт того, що виробник перевіряв відповідність продукції всім положенням щодо гармонізації, які застосовуються до такої продукції, а продукція пройшла відповідну процедуру оцінки відповідності;
- обов'язок держав-членів застосовувати всі необхідні заходи для примусового виконання, у т.ч. нагляд за ринком, для забезпечення усунення з ринку продукції, що не відповідає стандартам [5].

Таким чином, Директива Нового і Глобального підходів базується на чотирьох основних принципах (рис. 1).

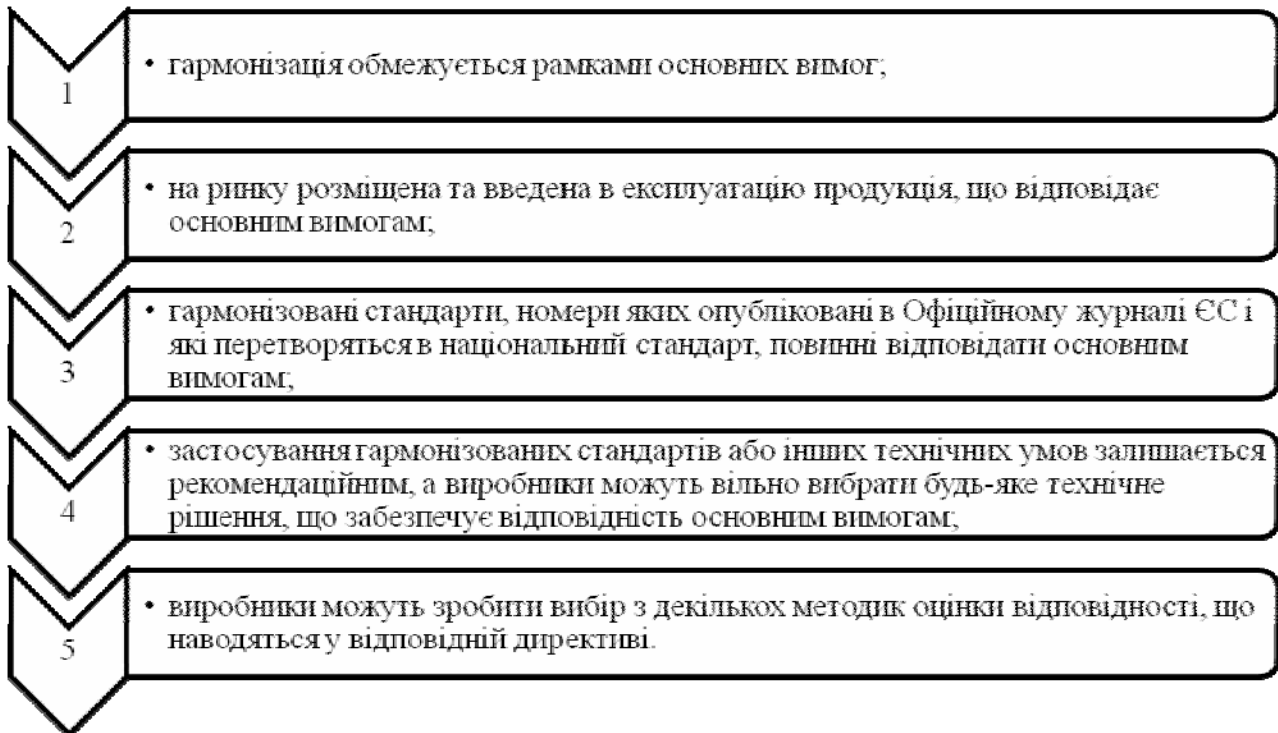

Рис. 1. Основні принципи Директиви Нового і Глобального підходів

Джерело: сформовано автором на основі [6-10]

Прийняття резолюції Ради ЄС щодо повідомлення Європейської Комісії про оптимізацію впровадження директив Нового підходу від 10.11.2003 р. активувало розгляд питань, які Рада ЄС визначила як такі, що потребують оптимізації, Групою старших посадових осіб Єврокомісії з політики стандартизації та оцінки відповідності (SOGS). Це стало наступним етапом розвитку законодавства ЄС щодо технічної гармонізації та стандартизації з урахуванням вимог Нового підходу, який триває до сьогоднішнього дня.

Крім того доцільно зазначити, що важливим регулятором впливу у будівельній галузі щодо технічної гармонізації та стандартизації наділені не лише проаналізовані нормативно-правові акти, але й директиви, спрямовані на вирішення питань усунення інформаційних, технологічних та адміністративних бар'єрів для торгівлі, а також контроль за діяльністю національних органів публічної влади. Так, в ЄС створена максимальна прозорість прийняття технічних стандартів та регламентів, зокрема, регулюванню питань обміну інформацією при прийнятті технічних регламентів і стандартів бала присвячена Директива (ЄС) № 83/189 ЄЕС від 28.03.1983 р. про встановлення процедури надання інформації у сфері та раціональності вона була скасована Директивою (ЄС) №94/34/ЄС від 22.06.1998 р., яка отримала аналогічну назву. Згодом положення останньої були поширені на послуги Інформаційного Суспільства, у зв'язку з чим вона зазнала змін, внесених Директивою (ЄС) №98/48/ЄС від 22.06.1998 р. про встановлення процедури надання інформації у сфері технічних стандартів та регламентів, а також правил послуг Інформаційного Суспільства [11].

Із вищевикладеного випливає, що впровадження Нового та Глобального підходу у сфері технічної гармонізації та стандартизації будівельної продукції створило якісно нові передумови розвитку європейського законодавства в будівельній галузі. Відбувся перехід від формування національних технічних нормативів з метою гармонізувати стандарти на виготовлення технічної продукції до встановлених рівнів ефективності виробництва. Новий підхід передбачає створення єдиної уніфікованої бази вимог, у тому числі до будівельної

продукції, а Глобальний підхід розвиває ці положення в частині оцінки відповідності продукції зазначеним вимогам.

Разом із тим необхідно розглянути деякі країни більш детально.

Із 1830 року в країнах Європи та США розвивається система будівельних кас – колективні заощадження для забезпечення населення житлом через надання пільгових кредитів. Першими країнами, що сформували таку модель фінансування житлового будівництва, були США та Австрія. Зараз будівельні каси займають долю фінансування ринку будівництва від 35% у країнах Скандинавії та Австрії, 50% у країнах Бенілюксу до понад 75% у Франції. У Німеччині таку систему фінансування будівництва через видання пільгових кредитів будівельних кас прописано окремим законом про контрактні ощадні банки [12].

Аналіз будівельної галузі США, свідчить що роль регулюючого в державному масштабі органу виконує насамперед створене в 1965 р. Міністерство житлового будівництва і міського розвитку. Метою діяльності Міністерства є координація будівництва об'єктів федерального бюджету і будівництва приватних житлових будинків, що фінансуються або кредитуються з федерального бюджету. Значну роль в будівельній галузі відіграють приватні асоціації, такі як Асоціація американських генеральних підрядчиків, Асоціація американських субпідрядників, Асоціація американських архітекторів, Американське товариство інженерів цивільного будівництва. Зазначені асоціації існують за рахунок відрахувань будівельних фірм. Вони розробляють і видають різні нормативні документи, інструкції і положення, пропагують передовий досвід, організують семінари, симпозіуми і конференції, школи і курси підвищення кваліфікації, виступають у ролі консультантів урядових органів, випускають спеціальні журнали [13].

Схожу систему управління функціонує і у Франції, де основний урядовий орган, що керує розвитком будівельної галузі – Міністерство будівництва, транспорту і туризму. Воно вивчає кон'юнктуру, розробляє прогнози, консультує місцеві органи, субсидіює і кредитує фірми з метою реалізації будівельних програм. В той же час, великий вплив на розвиток галузі будівництва чинять фірми, що входять у Національну федерацію суспільних робіт і Національну будівельну федерацію. Будівельні фірми Франції, в основному великі, мають можливість одержувати вигідні підряди через систему добре налагоджених зв'язків з урядовими органами. У спільному виданні цих операцій є науково-дослідні, інформаційні й інші установи [14].

Органом державного управління будівництвом у Великобританії є Міністерство будівництва і суспільних робіт. Головними функціями Міністерства є регулювання діяльності будівельних фірм і видача державних замовлень, що фінансуються з бюджету. Значний вплив на розвиток будівельної індустрії мають будівельні асоціації і федерації, серед яких слід виділити найбільш великі:

- федерація підрядчиків по цивільному будівництву, що представляє інтереси будівельних фірм, що займаються будівництвом наземних споруджень;
- національна федерація підприємців у будівництві, що представляє інтереси фірм, що займаються будівництвом наземних споруджень;
- федерація закордонного будівництва, що поєднує будівельні фірми, які ведуть будівництво за рубежом;
- федерація будівельників, що поєднує переважно дрібні будівельні фірми, які ведуть наземне будівництво, включаючи ремонтно-будівельні роботи і роботи з реконструкції.

Регламентуючу роль у будівництві виконує система так званих практичних кодексів, розроблювальних Британським інститутом стандартів [15].

Канадська державна рада з питань специфікацій. Рада по стандартах і проектуванню й ін. Місцеві органи управління в провінціях країни мають, крім того, місцеві агентства, що спеціалізуються на питаннях техніки безпеки, охорони навколишнього середовища при веденні будівельних робіт та ін. Ключову роль у розвитку науково-технічного прогресу в будівництві грає Національний центр досліджень у будівництві. Невід'ємною частиною мережі розвитку прогресу в будівництві є система професійного навчання, а також інститути академічного профілю, університети.

Система державного управління будівництвом у Німеччині має централізовану структуру, що включає крім федеральних органів також і органи земель, місцевого самоврядування, що поряд з іншими проблемами займаються і питаннями будівництва. У число федеральних органів, які займаються регулюванням у будівництві, входять Міжвідомчий комітет з будівництва в землях (районах), Міністерство будівництва, планування, житлового і міського господарства й ін. Більшість фірм у Німеччині є членами добровільних виробничих і торгових асоціацій. Головні функції таких асоціацій – захист інтересів компанії і просування на будівельний ринок продукції, що випускається, обмін технологій, підготовка стандартів на будівельні матеріали і їх рекламу, розробка методів іспитів будівельних матеріалів, інформаційне забезпечення галузі [16].

На відміну від наявного органу самоврядування в будівельній галузі в більшості розглянутих країн, у Фінляндії позиції держави і муніципалітетів дуже сильні, оскільки саме в їх владі головний розподіл фінансів.

Дотримання будівельних норм, законів і правил контролює – апарат. Основна спрямованість планування будівництва формування містобудівного середовища. Законом передбачене складання регіональних, міських планів, планів забудови, детальних міських планів, планів будівництва сільських поселень і планів прибережної смуги (курортів).

Міністерство навколишнього середовища Фінляндії від імені держави видає національні директиви для регіонального планування, сформульовані в загальнодержавному плані розвитку на 5 років. Плани регіонального розвитку розробляються Асоціацією регіонального планування на рівні губерній.

У Японії сформована змішана система, відповідно до якої на даний час сферу будівництва очолює Міністерство будівництва. У функції Міністерства входить розробка проектів, законоположень і нормативних актів у капітальному будівництві, ведення ліцензійної роботи. У той же час будівельні фірми Японії входять до складу двох найкрупніших будівельних асоціацій. Перша з них – Atkenren – координує діяльність дрібних і середніх компаній, що представляють різні будівельні організації і підприємства країни, друга асоціація – Zenken – об'єднує будівельні фірми, що ведуть будівництво об'єктів міського і комунального господарства. Винятково важливу роль в управлінській ієрархії Японії на стику інтересів державних установ і приватного бізнесу грає Федерація економічних організацій, створена в 1946 р. Федерація є рекомендаційним органом по найважливіших економічних проблемах для урядових закладів і координуючим – для приватного бізнесу. Для підрядних і інших будівельних фірм Японії характерна постійна робота з пошуку нових технічних і організаційних рішень. Значна роль у розвитку науково-технічного прогресу в будівельній галузі Японії належить системі будівельних товариств і асоціацій, що очолюється Японською Федерацією будівельних підрядчиків (Japan Federation of Construction Constructors). Серед професійних агентств і асоціацій, що входять до складу державного сектора будівництва, найбільш великою асоціацією є Японське товариство інженерів цивільного будівництва, що, подібно аналогічному американському товариству, займається розвитком будівельної науки, популяризацією її останніх досягнень, розробкою різних нормативів, стандартів, використовуваних більшістю будівельних організацій державного сектора [17].

Будівельне законодавство Японії має свої стійкі традиції, побудовані на постановах і актах ще 40-х рр. Однак вони визначають лише загальну лінію будівельного законодавства. Практична ж робота значною мірою підтверджена впливом рекомендацій, розроблювальних поруч впливовими професійними асоціаціями і організаціями Японії.

Позитивним моментом у розвитку конкурентного середовища для забезпечення виходу вітчизняних будівельних підприємств на світові будівельні ринки є обрання європейського інтеграційного вектора та асоціативне членство у структурі ЄС. Інституційні зміни та законодавчі трансформації, пов'язані з обранням України в асоціативні члени Європейського Союзу, сприятимуть зростанню основних конкурентних показників розвитку будівельної галузі в середньому на 5–8%.

Варто відзначити, що наразі в Європейському Союзі ведеться пошук рішення, спрямованого на зниження бар'єрів для виходу підприємств малого бізнесу на міжнародні ринки, а також для створення умов застосування малими підприємствами нових енергоефективних та екологічно чистих технологій і пропонуються наступні можливі варіанти вирішення:

1. Створення фонду страхових гарантій (експериментальний проект, створюваний ELIOS) - фінансового інструменту, спрямованого на полегшення доступу до страхування для малих і приватних фірм, які бажають застосовувати екологічно чисті технології;

2. Гармонізація відповідальності та страхових систем;

3. Розробка єдиного стандартного будівельного контракту;

4. Отримання певних пільг від страхового сектора при використанні нових технологій [18].

Таким чином, серед основних проблем, які гальмують приєднання вітчизняних суб'єктів господарювання у будівництві до світових норм та стандартів, а також забезпечення власної конкурентоспроможності, є такі:

– регіональна монополія вітчизняного будівельного ринку (понад 45% підприємств галузі будівництва мають ознаки монополістичних);

– будівельні підприємства, що не мають ознак монополістичних на конкурентних ринках, копіюють поведінкові стратегії підприємств-монополістів, що суттєво обмежує розвиток конкурентного середовища;

– спрощення вимог стандартизації та забезпечення якості на вітчизняному будівельному ринку;

– порушення антимонопольного законодавства;

– невідповідність вітчизняної нормативно-правової бази до європейських та міжнародних стандартів, недосконалість антимонопольного законодавства.

Разом із тим, позитивним фактором, що сприяє масштабному розвитку будівельної галузі, став вст. Угода, окрім фінансових питань, регламентує також й низку нормативів щодо будівництва, впровадження яких дозволить вивести галузь на якісно новий рівень. Адекватна адаптація національного законодавства до європейських стандартів, як цього вимагає Угода, сприятиме виходу будівельної галузі на європейські ринки, а також вплине на технологічний розвиток галузі. Тим більше, що запровадження нових технологій є не просто бажанням, а вимогою часу, адже конкуренція стимулює розвиток.

В Україні протягом останніх років активно формується національна шкала нормування у будівництві, головним завданням якої є:

- гармонізація нормативної бази з напрацюваннями технічно розвинутих країн;

- гармонізація процедур оцінки відповідності з процедурами технічно розвинутих країн;

- поширення нормативної бази на весь період життєвого циклу об'єктів будівництва [19].

Сьогодні будівництво в Україні зазнає глобальних перетворень на організаційному, правовому та науково-технічному рівнях, один з напрямків яких є дерегуляція у будівництві. Регулювання будівельної діяльності виключно державними інструментами контролю та нагляду не забезпечує в повній мірі якості продукції, дотримання прав споживачів, не гарантує відсутність недобросовісних учасників будівельного ринку.

Серед конкретних прикладів таких ініціатив з дерегуляції і децентралізації – Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства», проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» направлені на спрощення процедур в будівельній галузі. Цими законопроектами пропонується внести зміни до великої кількості процедур у сфері будівництва з метою їх спрощення, включаючи одержання документів на початок будівництва і прийняття в експлуатацію об'єктів, терміни видачі технічних умов, подачу декларації про виконання підготовчих і будівельних робіт, систему державного нагляду за прийняттям рішень в сфері містобудування та здійсненням архітектурно-будівельного контролю, механізм оскарження замовником таких рішень. Концепція спрощення ведення бізнесу передбачає усунення ліцензій, дозволів, регламентів, сертифікатів, приписів, скорочення частоти перевірок, а також ліквідації підрозділів, регламентів, сертифікатів, приписів, скорочення частоти перевірок, а також ліквідації підрозділів і державних регуляторних органів [20].

Разом і з тим, в Україні вже зроблено ряд суттєвих кроків до адаптації вітчизняної будівельної галузі до європейських норм. Так, у 2010 році вступив Закон України «Про будівельні норми» [21], а з 1 липня 2014 року – механізм одночасної дії національних будівельних норм, гармонізованих з нормативними документами ЄС. Положення, які визначають цей механізм одночасної дії, наведені в Постанові Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 р. №547 «Порядок застосування будівельних норм, розроблених на основі національних технологічних традицій, та будівельних норм, гармонізованих з нормативними документами Європейського Союзу» та ДБН А1.1-94:2010 «Проектування будівельних конструкцій за Єврокодами». Основні положення». Крім того з даними документами основним з напрямків розвитку нормативної бази в Україні є впровадження національних стандартів (норм, розроблених на основі національних технологічних традицій), гармонізованих з нормативною базою Європейського союзу на EUROCODE – європейські уніфіковані будівельні норми і правила які мають статус європейських стандартів. Єврокоди встановлені єдині для всієї Європи критерії проектування, гармонізують різні національні норми і правила, є єдиним базисом для різних наукових досліджень, що сприяють безперешкодному обміну продуктами і послугами на будівельному ринку [22].

Введення європейських стандартів для українських будівельних підприємств має подвійне значення. Адже, у коротко- та середньостроковій перспективі підприємства будуть вимушені збільшити витрати на підвищення кваліфікації та навчання персоналу, проведення тендерів, також дія цих документів дозволяє європейським компаніям на зрозумілих для них правилах заходити на український ринок, брати участь у конкурсах, що підвищує рівень конкуренції в галузі. З іншого боку, у стратегічній перспективі навчання персоналу та усунення технічних бар'єрів при веденні комерційної діяльності (адаптація до європейських вимог) дозволить створити умови для просування вітчизняних будівельних підприємств на міжнародні ринки, у тому числі крім європейських країн, на Єврокоди з 2015 року планують перейти Казахстан, Білорусь, а також отримати додаткові конкурентні переваги на внутрішньому ринку.

Для налагодження ефективних відносин приватно-публічного партнерства у галузі будівництва на вітчизняному ринку доцільно розглянути також технічні аспекти виробничих процесів, адже будівництво має високий ступінь технологічності. Особливості регулювання галузі будівництва передбачають такі аспекти:

- чітке визначення об'єктів, що підлягають стандартизації та сертифікації (окремих виробничих процесів чи операцій);
- створення чіткої класифікації об'єктів нерухомості для визначення процесів сертифікації та стандартизації;
- визначення умов проведення технічного аудиту будівельного виробництва;
- розмежування між державою та приватними інституціями функцій нагляду та технічного моніторингу і контролю;
- забезпечення процесів стандартизації та сертифікації через фахові приватні установи: науково-дослідницькі інститути, громадські організації профільного спрямування, інжинірингові компанії тощо;
- перегляд норм обов'язкового ліцензування з метою створення більш сприятливих умов для розвитку будівельного ринку шляхом зниження кількості бюрократичних процедур;
- уніфікація процесів отримання ліцензій та сертифікатів відповідно до норм та стандартів;
- удосконалення законодавчого забезпечення процедури закупівель;
- удосконалення системи нормативно-правового забезпечення захисту права інтелектуальної власності;
- створення умов для уніфікації та спрощення процедур страхування;
- нормативно-правове забезпечення, що закріплює право укладання договорів субпідряду для малих та середніх підприємств у встановлених законодавством обсягах для захисту права на конкуренцію та зниження рівня регіональної монополізації. За умови реалізації цих пропозицій можливим є суттєве зростання обсягів фінансування будівельних проектів через систему публічно-приватного партнерства на вітчизняному ринку та вихід українських будівельних підприємств на світові ринки [23-25].

Зараз для українських будівельників і страхових компаній, з огляду на початкову стадію введення інституту саморегулювання, є особливо важливим вивчення, як досвіду окремих провідних Європейських країн, так і поточних тенденцій в Європейському Союзі у вдосконаленні та уніфікації підходів забезпечення відповідальності в будівельному секторі.

Підсумовуючи основні проблеми, що вирішені, або заплановані до вирішення у ЄС, поглянемо на основні напрями реалізації Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у поєднанні з концептуальними засадами реформування будівельного законодавства України.

Висновки. Органи публічної влади в нашій країні мають підтвердити свою прихильність до європейської стандартизації за рахунок вжиття конкретних дій, зокрема у спосіб вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері технічної гармонізації та нормування при виробленні будівельної продукції з урахуванням вимог, які ґрунтуються на Новому та Глобальному підходах, запроваджених директивами Європейського Парламенту та Ради ЄС. Першочерговим є вироблення Кабінетом Міністрів України спільно з Мінрегіоном, іншими зацікавленими представниками державних і громадських інституцій середньострокового плану заходів з імплементації положень Регламенту (ЄС) №305/2011 Європейського Парламенту та Ради від 09.03.2011 р. «Про встановлення гармонізованих умов для розміщення на ринку будівельних виробів» та делегованого Регламенту Комісії (ЄС) №1062/2013 від 30.10.2013 р. «Про формат Європейської технічної атестації будівельної продукції».

Крім того, врахування наведених вище чинників дозволить підприємствам будівельної галузі більш обґрунтовано здійснювати розроблення стратегії власного розвитку, визначати фактори ризику та оцінити власні можливості. З огляду на тенденції продовження кризових явищ для підприємств будівельної галузі зараз важливо відмовитися від стратегії, що орієнтована на зростання обсягів робіт, а орієнтуватися на підготовку до виходу країни з кризи. Ключовими завданнями при цьому мають стати утримання частки ринку, робота над створенням іміджу надійного партнера, підтримка власної економічної стабільності.

Література.

1. Козич О. М. Досвід провідних країн світу в управлінні будівельною галуззю. *Державне будівництво*. 2012. №2. С.1-7. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/5/02.pdf>.
2. Євтушенко В. Європейський підхід до нормування та стандартизації у будівництві. *Публічне право*. 2013. № 1. С. 142–151. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/pp_2013_1_20.pdf.
3. Савицький Р. Є. Зарубіжний досвід здійснення архітектурно-будівельного контролю та можливості його впровадження в Україні. *Visegrad journal on human rights*. 2015. № 3 (2). С. 106–110.
4. Решение № 768/2008/ЕС Европейского парламента и Совета ЕС по установлению общих правил торговли товарами и отмене решения Совета Европейского Союза 93/465/ЕЭС от 09.07.2008. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_b42.
5. Непомнящий О. М., Медведчук О. В., Лагунова І. А. Зарубіжний досвід регулювання будівельної діяльності. *Теорія та практика державного управління*. 2018. № 3(62). С. 1-9.
6. Кохан В. П. Нестандартна зайнятість в Україні: виклики часу. *Загальні питання інноваційного розвитку*. 2012. № 3. С. 79–85.
7. Слончак В. В. Нагляд та контроль за виконанням законодавства у галузі будівництва: міжнародний досвід. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С. 154–156.
8. Бібік Н. В. Міжнародна практика державного регулювання в сфері будівництва. *Механізми державного управління*. 2014. № 1 (67). С. 115–120.
9. Шишка І. Р. Договір на маркетингові дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ, 2010. 20 с.
10. Власенко І. М. Світовий досвід удосконалення державного управління ризиками у сфері будівництва та експлуатації споруд під час децентралізації влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 117–120.
11. Гриняк А. Нормативно-правові засади регулювання підрядних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 5. С. 93–97
12. Юсупов В. Зовнішньоекономічна політика держави: правові питання визначеності та функціонування. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 3. С. 25–28.
13. Козич О. М. Досвід провідних країн світу в управлінні будівельною галуззю. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_47.
14. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки : навч. посібник. Київ: МАУП, 2000. 176 с.
15. Непомнящий О. М., Митропан Т. К. Зарубіжний досвід управління ризиками в системі закупівель товарів, робіт та послуг у сфері будівництва. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 1–2. С. 37–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2018_6_1-2_7.
16. Вишивана Б. М. Зарубіжний досвід регулювання інвестиційної діяльності та можливості його використання в Україні. *Світ фінансів*. 2007. № 1 (10). С. 75–84.
17. Понеделко Г. Испания: слабые перспективы роста. *Мировая экономика и международные отношения*. 2011. № 4. С. 60–69.
18. Стукаленко О. В. Світовий досвід регулювання будівельної діяльності на прикладі США. *Юридичні науки*. 2016. № 2 (2). С. 112–115.
19. Вінник О. М. Інвестиційне право : навч. посіб. Київ: Юридична думка, 2006. 568 с.

20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 21.12.2017, підстава - № 2258-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-19#Text>.
21. Про будівельні норми: Закон України від 20.11.2012, підстава - № 5496-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>.
22. ДБН А1.1-94:2010 «Проектування будівельних конструкцій за Єврокодами» від 1 липня 2013 року. URL : https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_a_1_1_94/1-1-0-991.
23. Ісаєнко Д. Житлове будівництво за кордоном: досвід для України. *Публічне управління: теорія та практика*. 2011. Вип. 3(7). С. 146–151.
24. Мелко В. Л. Імплементация міжнародного досвіду державного регулювання страхування ризиків будівельної діяльності в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 37/38. С. 40–49.
25. Tiffin A. Ukraine: The Cost of Weak Institutions / IMF Working Paper. URL: www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06167.pdf.

References.

1. Kozych, O. M. (2012), “The experience of the world's leading countries in the management construction of a large number”, *Derzhavne budivnytstvo*, №2, pp. 1-7, retrieved from : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/5/02.pdf>.
2. Ievtushenko, V. (2013), “European approach to standardization and standardization in construction”, *Publichne pravo*, № 1, pp. 142–151, retrieved from : http://nbuv.gov.ua/jpdf/pp_2013_1_20.pdf.
3. Savitskiy, R. Ye. (2015), “Foreign experience in architectural and construction control and the possibility of its implementation in Ukraine”, *Visegrad journal on human rights*, № 3 (2), pp. 106–110.
4. Decision № 768/2008 / EC of the European Parliament and of the Council establishing common rules for trade in goods and repealing Council Decision 93/465 / EEC of 09.07.2008, retrieved from : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_b42.
5. Nepomniashchyi, O. M. Medvedchuk, O. V. and Lahunova, I. A. (2018), “Foreign experience in regulating construction activities”, *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, № 3(62), pp. 1-9.
6. Kokhan, V. P. (2012), “Non-standard employment in Ukraine: the challenges of time”, *Zahalni pytannia innovatsiinoho rozvytku*, № 3, pp. 79–85.
7. Slonchak, V. V. (2017), “Supervision and control over the implementation of legislation in the field of construction: international experience”, *Porivnialno-analitychne pravo*, № 3, pp. 154–156.
8. Bibik, N. V. (2014), “International practice of state regulation in the field of construction”, *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia*, № 1 (67), pp. 115–120.
9. Shyshka, I. R. (2010), “Contract for marketing research”, Abstract of PhD. dissertation, Civil law and civil proceedings; family law; international private law, Kyiv, Ukraine, 20 p.
10. Vlasenko, I. M. (2018), “World experience in improving public risk management in the field of construction and operation of buildings during the decentralization of power”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, № 10, pp. 117–120.
11. Hryniak, A. (2012), “Normative and legal bases of regulation of contractual relations”, *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, № 5, pp. 93–97.
12. Iusupov, V. (2005), “Foreign economic policy of the state: legal issues of certainty and functioning”, *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, № 3, pp. 25–28.
13. Kozych, O. M. (2012), “Experience of the world's leading countries in the management of the construction industry”, *Derzhavne budivnytstvo*, № 2, retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_47.
14. Stechenko, D. M. (2000), *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [State regulation of economy], MAUP, Kyiv, Ukraine, 176 p.
15. Nepomniashchyi, O. M. and Mytropan, T. K. (2018), “Foreign experience in risk management in the system of procurement of goods, works and services in the field of construction”, *Aspekty publichnoho upravlinnia*, part. 6, № 1–2, pp. 37–41, retrieved from : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2018_6_1-2_7.
16. Vyshyvana, B. M. (2007), “Foreign experience in regulating investment activities and the possibility of its use in Ukraine”, *Svit finansiv*, № 1 (10), pp. 75–84.
17. Ponedelko, H. (2011), “Spain: weak growth prospects”, *Myrovaia ekonomyka y mezhdunarodnie otnosheniya*, № 4, pp. 60–69.
18. Stukalenko, O. V. (2016), “World experience in the regulation of construction activities on the example of the United States”, *Yurydychni nauky*, № 2 (2), pp. 112–115.
19. Vinnyk, O. M. (2006), *Investytsiine pravo* [Investment law], Yurydychna dumka, Kyiv, Ukraine, 568 p.
20. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine “On amendments to some legislative acts of Ukraine on simplification of business conditions (deregulation)”, retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-19#Text>.
21. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “About building codes”, retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>.
22. ДБН А1.1-94: 2010 "Design of building structures according to Eurocodes" from July 1, 2013, retrieved from : https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_a_1_1_94/1-1-0-991.

23. Isaienko, D. (2011), "Housing construction abroad: experience for Ukraine", *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, № 3(7), pp. 146–151.
24. Melko, V. L. (2016), "Implementation of international experience of state regulation of construction risks insurance in Ukraine", *Aspekty publichnoho upravlinnia*, № 37/38, pp. 40–49.
25. Tiffin A. (2006), "Ukraine: The Cost of Weak Institutions / IMF Working Paper", retrieved from : www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06167.pdf.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2018 р.